

SİYASAL İKTİDAR TİPLERİ VE BİR SİYASAL TİPİ OLARAK (MODERN) DEVLET

Prof. Dr. Nihat BULUT

A-GENEL OLARAK İKTİDAR KAVRAMI

İktidar kavramı, hukuk, siyaset ve sosyoloji ile uğraşanların ilgilerini üzerine topladıkları bir kavramdır. Bizler onun siyasal sözcüğü ile güçlendirilmiş haline aşına olsak da, o, yaşamın her alanında karşımıza çıkmaktan geri kalmaz. Çünkü iktidar olgusu, toplumsal yaşamdaki en temel süreçlerden birisi, belki de en önemlisidir. Bu yüzden iktidarı, fiziksel dünyadaki enerjiye benzetenler ve onun bütün dinamik toplumsal fenomeni kapsadığını söyleyenler hiç de haksız sayılmazlar¹.

Gerçekten iktidar olgusu sosyal hayatı bütünüyle saran bir olgudur. Toplu yaşam sosyal ilişkiyi ve etkileşimi zorunlu kılar ve bu ilişkilerin varlığı, ister istemez, örgütlenmeyi ortaya çıkarır. Bütünüyle organize olmuş toplumsal yaşam ise, iktidarla kıvamına ulaşır. Buradan yola çıkarak iktidarı ya da iktidar ilişkilerini, organize olmuş sosyal aktivitelerin bir nedeni ya da sonucu olarak görmek mümkündür. Bu bağlamda iktidar, toplumun üyeleri arasındaki istek farklılıklarından doğan çelişkileri törpüleyen bir araç olarak görülebileceği gibi², kolektif iyinin gerçekleştirilmesini sağlayan bir olgu olarak da değerlendirilebilir³. Fakat ne şekilde ele alınırsa alınsın, iktidar ilişkileri sosyal yapının kaçınılmaz bir özelliğidir ve bunu da toplumun kendisine duyduğu ihtiyaca borçludur⁴.

Peki ama, hayatımıza bu kadar giren iktidar kavramı neyi ifade etmektedir? İktidar kavramı üzerine yazanlar, genellikle işe tanım yapmanın güçlüğüne vurgulayarak başlarlar. Bu çerçevede Nye, haklı olarak, iktidarı aşka

¹ **Marvin E. Olsen**, "Power As Social Process", in. Power in Sociates, Edited by Marvin Olsen, The Macmillan Company, London, 1970, s.2; **Amos H. Hawley**, "Power as an Attribute of Social Systems", in. Power in Sociates, Edited by Marvin Olsen, The Macmillan Company, London, 1970, s.10; **Bertrand Russel**, İktidar, Çev: Mete Ergin, Cem Y., İstanbul, 1990, s.12.

² Bkz. **Amitai Etzioni**, "Power as a Societal Force," in. Power in Sociates, Edited by Marvin Olsen, The Macmillan Company, London, 1970, s.18.

³ Bkz. **Olsen**, s.2-3.

⁴ Toplumun iktidara duyduğu ihtiyacın nedenleri öteden beri üzerinde durulan bir konu olmuştur. Bkz. **Michael G. Roskin /Gobert L.Cord/James A Medeiros/Walter S. Jones**, Political Science an Introduction, Prentice-Hall, Inc, New Jersey, 1988, s.7 vd.

benzetmekte ve onu tecrübe etmenin tanımlamaktan daha kolay olduğunu vurgulamaktadır⁵.

Bir kere iktidar kelimesinin sözlüklerdeki anlamı çeşitlilik arz eder. Türkçe’de, “bir işi gerçekleştirmek için gereken kuvvet, muktedir olma, yapabilme, takat, kudret, kabiliyet, bir toplulukta veya kuruluştta idareyi elde bulundurmak, hükümet etmek” anlamına gelen iktidar sözcüğü, İngilizce’de de aynı çeşitliliği gösterir. İktidar kelimesinin İngilizce karşılığı olan “power” sözcüğü, halkı ve olayları kontrol etme yeteneğini, doğal bir hüneri, gücü, gücü kontrol eden kişiyi ve resmen sahip olunan hakkı ifade eder⁶. Ayrıca Dahl’ın iktidar terimleri olarak adlandırdığı, otorite, etki, zorlama, ikna, güç...gibi, çoğu açık uçlu ve belirsiz ama birbiriyle ilişkili kavramların çokluğu da tanım yapmayı zorlaştıran bir başka faktördür⁷. Bütün bu etkenler iktidarın nasıl ele alınacağı ve ona ne şekilde yaklaşılması gerektiği konusunu da tartışmalı hale getirmiştir. Bu çerçevede iktidara, çatışma ve karşı koyma ekseninde yaklaşmalar olduğu gibi, ona, kolektif bir kapasite veya başarı olarak bakanlar da vardır⁸.

Anlamdaki bu çeşitliliğin, iktidar terimleri arasındaki belirsizliğin ve buradan doğan yaklaşım farklılıklarının sorunu bulanıklaştırdığı düşünülse de, genel anlamda iktidar kavramını açıklığa kavuşturmak için, “güç” ya da “etki” sözcüklerinden hareket edilebilir. Çünkü ne tür bir iktidar anlayışına sahip olunursa olunsun, iktidarın, başkalarının davranışlarını etkileme ve onları bir şeyi yapmaya zorlama yönü vardır. Başka bir deyişle, sonuçların meydana getirilmesi nosyonu, bütün iktidar yaklaşımlarında bulunan ortak nüvedir⁹. Sonuçların meydana getirilmesi ise, akla ister istemez güç olgusunu getirmektedir. Fakat acaba iktidar salt güce dayanılarak açıklanabilir mi?

Bazı yazarlar iktidar kavramını güç ya da etki kavramıyla özdeşleştirirler. Bu durumda iktidar, kişiler arası ilişki ve etkileşim bağlamında, bir bireyin diğer

⁵ **Joseph S. Nye**, “The Changing Nature of World Power,” *Political Science Quarterly*, Volume 105, Number 2, Summer 1990, s.177.

⁶ *Cambridge International Dictionary of English*, Cambridge University Press, London, 1995, s.1105-1106.

⁷ Bkz. **Robert Dahl**, “Power”, *International Encyclopedia of The Social Sciences*, Volume 12, Macmillan and Free Press, New York, 1968, s.407; **P.H. Partridge**, “ Some Notes on the Concept of Power,” in. *Contemporary Political Theory*, Editors: Antony de Crespigny/Alan Wertheimer, Nelson’s University Paperbooks, 1971, s.19.

⁸ Bkz. **Steven Lukes**, “İktidar ve Otorite”, Çev: Sabri Tekay, in. *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Tom Bottomore/Robert Nisbet, Yayına Hazırlayan: Mete Tunçay/Aydın Uğur, Ayraç Y., Ankara, 1997, s.630.

⁹ **Lukes**, s.628.

bir birey üzerindeki etkisi olarak görülür¹⁰. Sözgelimi Dahl, “aralarında ilişki bulunan aktörlerden birisi, diğerlerine eğer o olmasaydı yapamayacakları bir şeyi yaptırıyorsa, işte o ilişki etkindir”¹¹ demektedir ve iktidarla etkiyi özdeş kılmaktadır. Fakat bu, salt bir etki ilişkisi değildir. Dahl iktidardan, ona boyun eğmekten kaçınanları ağır kayıplara uğratan özel bir etki tipi olarak söz etmektedir¹².

“Genelde güç (iktidar) denince bir ya da birden fazla kişinin bir toplumsal eylem içinde, o eyleme katılan başkalarının direnişine karşın da olsa, kendi iradesini gerçekleştirme şansı anlaşılır”¹³ diyen Weber ile, iktidara nicel bir kavram olarak yaklaşan ve onu, istenilen ya da tasarlanmış sonuçların üretilmesi olarak gören Russel’ı da aynı doğrultuda değerlendirmek mümkündür¹⁴. Lukes ise iktidarı, bir kimsenin çıkarlarına aykırı bir konuda, başka birisi tarafından etkilenmesi olarak tanımlamaktadır¹⁵.

İktidarı kişiler arası bir olgu olarak kavrayan ve onu, özel de olsa, bir güç ya da etki ilişkisine indirgeyen yaklaşımı benimsemek zordur. Güce iktidar adını verebilmek için, bir başka ögeyi, rızayı devreye sokmak şarttır¹⁶. Çünkü güç tek başına bir şey yapamaz. İktidar, varlığını ispat etmek ve isteklerini gerçekleştirebilmek için, tehdit altında olmadıkları zamanlarda bile, kendisine itaat etmeye hazır insanlara ihtiyaç duyar¹⁷. Bu bağlamda Duverger iktidarı, “kullanıldığı toplumun normlarına, inançlarına ve değerlerine uygun şekilde oluşan bir etki ya da güç biçimi” olarak tanımlamakta ve onun “meşru bir etki” olduğunu belirtmektedir¹⁸. Doğrusu bu yaklaşım, iktidar kavramının alanını daraltmakta ve onu sağlam bir zemine oturtmaktadır.

Özetle, iktidar ya da iktidar ilişkisi, kuvvet ile rızaya dayanmakta ve bu ilişki bütün toplumsal grupların ortak özelliği gibi gözükmektedir. Bu yargı bize, bir toplumda iktidar ilişkilerinin çeşitli biçimlerde ortaya çıkabileceğini göstermekte ve siyasal iktidarla, siyasal olmayan iktidarlara, sözgelimi ekonomik,

¹⁰ Bkz. **Esat Çam**, *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Y., İstanbul, 1990, s.288.

¹¹ **Robert Dahl**, *Modern Political Analysis*, Yale University Press, New Jersey, 1964, s.40.

¹² **Dahl**, *Modern Political Analysis*, s.50.

¹³ **Max Weber**, *Sosyoloji Yazıları*, Çev: Taha Parla, İletişim Y., İstanbul, 1996, s.268.

¹⁴ **Russel**, s.35.

¹⁵ Lukes’in tanımı için bkz. **Rod Hague/Martin Harrop/Shawn Breslin**, *Comparative Government and Politics*, Macmillan Press, London, 1998, s.10.

¹⁶ **Çam**, *Siyaset Bilimine Giriş*, s.292.

¹⁷ **Adolf A. Berle**, *İktidar*, Çev: Nejat Muallimoğlu, Tur Y., İstanbul, 1979, s.15.

¹⁸ **Mourice Duverger**, *Siyaset Sosyolojisi*, Çeviren: Şirin Tekeli, Varlık Y., İstanbul, 1995, s.225.

dinsel, ailevi vb. iktidarlar arasında bir ayırım yapma imkanı vermektedir. Hatta bu bakış açısıyla, başa sosyal iktidar ya da genel olarak iktidar kavramını koyup, diğerlerinin onun çeşitli türleri olduğunu söylemek mümkündür¹⁹.

B-SİYASAL İKTİDAR KAVRAMI

Siyasal iktidar, toplumun çeşitli gruplarında görülen özel ya da sosyal iktidarın aksine, toplumun tümünü örgütleyen, koruyan, geliştiren ve başkalarına karşı savunan bir iktidar olarak nitelense bile²⁰, tanımlama konusunda, tıpkı genel olarak iktidar kavramında olduğu gibi, neredeyse sınırsız bir çeşitlilik vardır.

Sözcüğe bazen, gücü kullanan birini ya da bir kümeyi anlatmak için başvurulur. Sözcük kimi zaman da, iktidara gelmek, iktidarda olmak deyimlerinde olduğu gibi, öznenin durduğu yeri ya da konumu ifade eder. Ayrıca sözcüğün, öznenin tabii gücünü, bir şeyi yapabilme yeteneğini ya da kuvvetini anlattığı da olur. Bazen sözcük, salt gücü aşan bir meşruiyet ardında, bir şeyi yapabilme hakkı anlamına gelir. Bazen de gücün kullanma biçimi, yani rejim anlamında da kullanılır. Bunun dışında, insanlar üzerindeki hiyerarşik üstünlük de iktidar sözcüğüyle anlatılır²¹.

Bu çeşitliliğe rağmen, siyasal iktidar kavramına ilişkin yaklaşımları kabaca iki grupta toplamak mümkündür. Bunlardan ilki, iktidar kavramını salt öznenin sahip olduğu güç, konum ya da yetenek çerçevesinde ele alanların yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın en bariz özelliği, üzerinde iktidar uygulananları yeterince hesaba katmaması ve meşruiyete vurgu yapmamasıdır.

Bu konudaki ikinci yaklaşım, siyasal iktidarı, yasayla uyum içinde ve onun adına kullanılan güç olarak tanımlayan ve onu rızaya bağlayan yaklaşımıdır. Lavau, "İktidar, kuvvet artı kanundur. Kanuna dayanan kurumsallaşmış bir kuvvettir"²² diyerek bu görüşü ortaya koymaktadır. İktidarın bu şekilde tanımlanması, onu tek yönlü işleyen bir güç olmaktan çıkarır ve yönetilenlerin onayına bağlar. Bu, aynı zamanda, gücün kaba güç olmaktan çıkması ve ilkenin, otoritenin, yasanın üstünlüğünün kabul edilmesi anlamına gelir²³.

¹⁹ Bkz. **Robert Bierstedt**, "An Analysis of Social Power," in. Power in Sociates, Edited by Marvin Olsen, The Macmillan Company, London, 1970, s.12.

²⁰ **Duverger**, Siyaset Sosyolojisi, s.134.

²¹ **Akal**, "Devlet, Yasa, Hakimiyet," s.40-41.

²² Lavau'nun tanımı için bkz. **Çam**, Siyasi İktidar ve İktisadi İktidar, s.8.

²³ **Akal**, "Devlet, Yasa, Hakimiyet", s.49.

Eğer siyasal iktidar iki taraflı bir ilişkiyi ifade ediyor ve bu çerçevede yönetilenlerin rızası devreye giriyorsa, o zaman siyasal iktidar yerine “iktidar ilişkileri” deyimini kullanmak daha doğru olacaktır. Bu bağlamda iktidar ilişkisi, kurallara uyulmasını sağlayanlarla, kurallara uymak zorunda olanlar arasındaki güç ilişkisidir. Elbette kurallara uyulmasını sağlamak baskıyı zorunlu kılar. Fakat bu, iktidarın sadece bir unsurudur, bunu rıza unsurunun izlemesi ve baskıyı meşru baskıya dönüştürmesi gerekir²⁴. Kısaca söylemek gerekirse, iktidar hem baskıdır, hem de rıza²⁵.

Böyle bir ilişki en ilkelinden en modernine kadar, bütün toplumlarda görülür. Kimi kültürlerin, yalnızca modern toplumlara benzemedikleri için siyasal iktidardan yoksun olduklarını öne sürmenin bilimsel bir yaklaşım olmadığını söyleyen Clastres, Amerikan yerli toplumlarını örnek göstererek, arkaik olsun olmasın, tüm toplumların siyasal bir yapı ortaya koyduklarını ve bu bağlamda siyasal iktidarın toplumsal yaşamın özünden kaynaklanan bir zorunluluk olduğunu belirtir²⁶.

Demek ki, nerede bir toplum varsa, orada bir siyasal iktidar ilişkisi vardır. Çünkü “sosyalliğin ortaya çıktığı her yerde kurallar ve kurallara göre davranma zorunluluğu saptanmıştır. En basitinden en karmaşığına kadar, her sosyal düzenlemede, toplumun üyeleri kurallara itaat eder ve bunlara uymayanlar cezalandırılır. Kuralların varlığı ve bunlara boyun eğme yükümlülüğü, boyun eğme aynı zamanda rıza ile donatıldığında, ortada bir siyasal iktidar ilişkisinin bulunduğunu gösterir. Başka bir deyimle, ...ilk kuralla belirlendiği için toplum adını hak eden her düzenleme, mutlaka siyasi iktidar ilişkisi içeren bir yapılanmanın ifadesidir. Bu anlamda ... her toplum siyasi iktidarlı ve siyasi toplumdur. Yalnızca söz konusu siyasi iktidar ilişkisinin niteliği toplum tipi değiştikçe onunla birlikte değişir. Her sosyal tipe özgü bir siyasi iktidar tipi vardır...”²⁷. Hemen ifade etmek gerekir ki, bu yaklaşım, iktidarı sosyal alana dönüştürürken, siyasal iktidarı devletle özdeşleştiren yaklaşımları devre dışı

²⁴ Akal, “Devlet, Yasa, Hakimiyet”, s.49-50.

²⁵ Talcott Parsons, “ On the Concept of Political Power,” in. Class, Status and Power, Edited by Reinhard Bendix and Seymour Martin Lipset, The Free Press, New York, 1966, s.261.

²⁶ Pierre Clastres, Devlete Karşı Toplum, Çev: Mehmet Sert/Nedim Demirtaş, Ayrıntı Y., İstanbul, 1991, s.17-22. Fakat Clastres iktidarın bütün toplumlara özgü, evrensel bir olgu olduğunu vurgularken, tanımla çelişir bir biçimde, zorlayıcı iktidar-zorlayıcı olmayan iktidar ayrımı yapmaktadır.

²⁷ Akal, “Devlet, Yasa, Hakimiyet”, s.48.

bırakır, iktidar ilişkilerinin sadece devlet çerçevesi içinde mevcut olabileceğini ileri sürmeyi gerçeklere aykırı bulur²⁸.

C- BİR SİYASAL İKTİDAR TİPİ OLARAK DEVLET

Siyasal iktidarı devletle özdeşleştirmemek, bazı düşünürlerin yaptığı gibi, devleti tüm tarih boyunca görülen genel bir olgu olarak kabul etmemek²⁹ ya da kimi kuramcılarının yaptığı biçimde onu, en azından, sınıf olgusunun ortaya çıkışına bağlamayı reddetmek demektir. Bu tür anlayışlar, iktidar ilişkisinin bulunduğu her toplumu devletli toplum olarak nitelendirirler. Bu görüş açısından kabileler, siteler ve feodal beylikler, modern devlet kadar ileri gitmese de, onunla aynı doğayı paylaşan birer devlet olarak kabul edilirler³⁰.

Oysa iktidar anlayışı ise, devleti aşan ve onu kapsayan bir olgudur. Batı'da 16. yüzyılda başlayan ve gelişimini zaman içinde tamamlayarak 17. yüzyılda olgunlaşan kurumsallaşmış bir siyasal iktidar tipidir. Modern zamanlarda Batı'da ortaya çıkan toplum tipinin doğal bir sonucudur ve taşıdığı özelliklerle geleneksel toplumların siyasal iktidar tiplerinden ayrılır.

Kuşkusuz geleneksel toplumlar da siyasal iktidarlı toplumlardır. Onlar da belli yasalar çerçevesinde yönetilir. Antik Yunan'da "polis", daha sonra imparatorluklar, beylikler, feodal yönetimler geleneksel siyasal iktidar tipleri olarak değerlendirilir. Bunlar da modern toplumlardaki devletin yaptığı işi yaparlar, toplumu belli ilkeler çerçevesinde yönetirler. Ancak tip olarak modern devlete benzemezler.

Batı'da ortaya çıkan modern devlet taşıdığı özellikler dolayısıyla bunlardan ayrılır. Özellikle, yasanın kaynağının dünyevileşmesi ve iktidarın kurumsallaşması bu bağlamda son derece önemlidir.

Devlet bir siyasal iktidar tipidir ve temel özelliği, bütünüyle modern bir kavram olan egemenlik sayesinde, yasa ile uygulama arasındaki siyasal iktidar ilişkisinin salt dünyevi alanda kurulduğunu düşündürmesidir³¹. Bu nokta Orta

²⁸ Akal, "Devlet, Yasa, Hakimiyet", s.48; Kapani, s. 51.

²⁹ Devleti bu şekilde gören anlayışa örnek olarak bkz. Franz Oppenheimer, Devlet, Çev: Alaeddin Şenel/Yavuz Sabuncu, Engin Y., İstanbul, 1997, s.33; Jhon A. Hall/G. Jhon Ikenberry, Devlet, Çev: Yeşeren Olgı Alibeygil/Murat Şipal, Doruk Y., Ankara, 2000, s.35 vd.

³⁰ Duverger, Siyaset Sosyolojisi, s.133.

³¹ Bkz. Akal, "Devlet, Yasa Hakimiyet", s.26-27. "Daraltılmış bir tanımla egemenlik, sınırları belli bir toplumda, o toplum için nihai ve kesin karar verme ya da kural koyma gücü; hukuki bir otoritedir. Modern devletin doğuşu sorunu, onu hukuki bir varlık, yapay bir kişilik olarak

Çağdan Yeni Çağa ya da skolastik kavramsal alandan modern kavramsal alana geçişi işaret eden noktadır. Orta Çağ yasanın kaynağının dünyevi olmadığı bir zamanı ifade ederken, Yeni Çağ yasanın kaynağını dünyevileştirecek ve monarkı yasa yapıcı olarak sunacaktır. Dahası yasanın uygulanmasını da aynı monarkın eline verecek ve *kral-devleti* ortaya çıkaracaktır. Bu görüş açısından devlet, egemenlik sayesinde, varlık nedenini ve amacını kendinde bulan bir siyasal iktidar tipidir. Devlet kralla özdeştir, yani devlet ile kralın kişiliği arasında bir fark yoktur³². Bu, kişiselleşmiş siyasal iktidar tipine işaret etmektedir³³.

Kral devlet, iktidarın iki unsurunu, yasayı ve uygulamayı bir araya getiren bir siyasal iktidar türünü ifade eder. Bu iktidar türünde yasayı söyleme ve onu uygulama işlevi krala düşer. Kuşkusuz böyle bir gelişme, önemli bir değişimin de işareti sayılır. Bu, burjuvazinin amaçladığı ve Yeni Çağ zihniyetinin de tetiklediği, yasanın dünyevileşmesi, yani hukukun kaynağının gökten yere inmesi olgusudur. Toplumdan farklılaşmış egemen bir güç olarak yasayı söyleme ve uygulama işlevini üstlenen kral, gücünü, papa aracılığı ile Tanrı'dan değil, kendisinden almaktadır³⁴.

Bu iktidar tipinde ulus, kralın ya da devletin gölgesinde kalmıştır. Çünkü bu anlayış çerçevesinde toplum, sadece yönetilme işlemine konu olabilmekte ve kralın kişiliğine içkin sayılmaktadır. Bu yüzden sistem, yasanın dünyevileştirilmesi anlamında önemli bir gelişmeyi ifade etse de, kendi içinde çelişkiler barındırmaktadır. Kral, yani iktidarın her iki unsurunu da kişiliğinde toplayan egemen, her ne kadar somut kişiliğini aşan bir boyutta kavransa da, sonuçta bir ölümlüdür.

Ancak kendi içinde çelişkiler barındırsa da kral devlet, modern devletin anahtar fikri sayılan, “devletin, onu kendinde cisimlendiren kişilerden başka ve

tanımlayan egemenlik kavramının doğuşu sorunundan ayrı tutulamaz”. **Selahattin Akkuş**, Modern Egemenliğin Doğuşu Pratik ve Kavramsal Belirleme, İÜSBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1995, s.13.

³² **Karl Doehring**, Genel Devlet Kuramı (Genel Kamu Hukuku), Çev: Ahmet Mumcu, İnkilap Y., İstanbul, 2002, s.48.

³³ **Akal**, “Devlet, Yasa, Hakimiyet”, s.26.

³⁴ *Hobbes*'la çerçevesi çizilen devlet, bireylerin onayı üzerine kurulup, demokratik meşrulukla benzeşmesine karşın, hala kral devlettir. Halkı yaratan kraldır. Üstelik kral, siyasi bedeniyle halkı içerse de, somut bedeniyle halktan ayrılmakta ve egemenliğin tek sahibi olarak belirlemektedir. **Mehmet Ali Ağaoğulları/Cemal Bali Akal/Levent Köker**, Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı, İmge Kitabevi, Ankara, 1994, s.279.

fazla bir şey olduğu” düşüncesini yerleştirmiştir³⁵. Buna göre, krallar geçiciler; ancak devlet, ülkesi, ulusu, bürokrasisi ve diğer kurumlarıyla kalıcıdır.

Ne var ki, ulusu devletten ayırmayan, yasa yapıcı olarak devleti gören ve meşruiyetini kendinde bulan bu anlayış, yerini zamanla meşruiyetini kendisinden değil, modern dünyevi ilke olarak karşısına oturtulan modern yasa yaratıcısından ya da ulustan alan modern devlet anlayışına bırakacaktır. Bu görüş açısından devlet, modern yasa uygulayıcısı olarak meşruiyetini ulustan alacaktır. Yasayı yapan ulus, uygulayan ise devlettir. Bu, kral-devletten *ulus-devlete* geçiş çizgisidir ve arkasında sözleşmecî düşünürlerin çabaları yatar³⁶.

Ulus-devlet, erkini ulus adına kullandığını iddia eden ve yarattığı zorlamayı bu gerekçeyle haklı gösteren bir iktidar türünün hem kurumsal, hem de aygıtsal görünümüdür³⁷ ve esas itibarıyla, kral devlet kurgusunun eksikliğini gideren bir siyasal iktidar tipidir.

Çünkü egemenliğin toplumdan kaynaklandığı fakat onun dışında bir güç olarak kavranılması, yani son tahlilde bir ölümlünün bedeninde cisimleşmesi, hem kralı aşırı bir biçimde güçlü kılmakta, hem de kurgunun mükemmelleşmesini önlemektedir. Kurgunun mükemmelleşmesi adını yapılacak şey, siyasal iktidarın iki boyutunun, yasa ile uygulamanın, aynı şekilde soyutlanmasıdır³⁸. Bu durum, yasa yaratıcı rolü kraldan devralacak yeni bir sosyal bütüne yolun açılması sonucunu doğurmuş³⁹ ve böylece ulusun yasa koyucu olarak kavrandığı, kralın ise onu uygulamakla görevli sayıldığı ulus devlet belirmiştir.

Böyle bir gelişme devletin yeni bir meşruiyet temeline kavuşmuş olduğunun da göstergesidir. Ulus, bu yeni kavrayışta, meşruiyetin kaynağı haline gelmiştir⁴⁰. Daha sonra ele alınacak olan modern demokrasi de, bu gelişime uygun bir biçimde, ulusun yasa yaratıcı bir dünyevi işlev üstlendiği sistem olarak anlaşılacaktır⁴¹.

³⁵ **Christopher Pierson**, *Modern Devlet*, Çev: Dilek Hattatoğlu, Çiviyazıları, İstanbul, 2000, s.89.

³⁶ Bkz. **Akal**, “Devlet, Yasa, Hakimiyet”, s.28 vd.

³⁷ **Ozan Erözden**, *Ulus Devlet*, Dost Kitabevi, Ankara, 1997, s.59.

³⁸ **Erözden**, *Ulus Devlet*, s.54.

³⁹ **Akal**, “Devlet, Yasa, Hakimiyet”, s.36.

⁴⁰ **Rukiye Akkaya**, *Küreselleşme Olgusu Karşısında Ulus Sorunu*, MÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002, s.4.

⁴¹ **Akal**, “Devlet, Yasa, Hakimiyet”, s.36 ve 53.

Sonuçta, devlet ya da değil, her siyasal iktidar tipinin ortak özelliği, toplumun ortak yaşamının tümünü düzenleyen ve örgütleyen bir nitelik arz etmesidir⁴². Bu bağlamda devletin işlevsel açıdan diğer iktidar biçimleriyle aynı olduğunu söylemek gerekir. Fakat arada böyle bir benzeşme bulunsa da, devlet taşıdığı özellikler ve ayırt edici araçlarıyla diğer iktidar tiplerinden ayrılır⁴³. Her şeyden önce o egemendir; toplum için nihai ve kesin karar verme ya da kural koyma gücü onundur. Yetki sınırları içinde başka hiçbir aktör, onun iradesini reddedemez. Devlet, hukuki, asli, en yüce ve koşulsuz bir iktidardır. Bodin'den türeyen ve en yetkin ifadesini Hobbes'da bulan modern egemenlik sayesinde devlet, belli bir toprak parçası üzerinde şiddet araçlarının denetim tekeli elinde bulundurur ve bu özelliği ile kendinden önceki, çok merkezli ve çoğulcu iktidar yapısından ayrılarak, iktidarın merkezileşmesini ifade eder⁴⁴.

Kuşkusuz egemen olmak ve bu çerçevede şiddet araçlarının denetim tekeli elinde bulundurmak devletin tek ayırt edici özelliği değildir. Devlet, diğer iktidar biçimlerinin aksine, sınırları açıkça çizilmiş belli bir toprak parçasının⁴⁵ ve bu toprak parçası içinde, aynı idareye tabi olan bir ulusun sahibidir⁴⁶. Ayrıca, kurumsallaşmış bir iktidar yapısı ve güçlü bir kamu bürokrasisi de onun diğer ayırt edici özellikleri arasındadır⁴⁷.

⁴² Bkz. **Duverger**, *Siyaset Sosyolojisi*, s.135.

⁴³ Bkz. **Weber**, *Sosyoloji Yazıları*, s.132.

⁴⁴ **Pierson**, s.28. Hemen ifade etmek gerekir ki, ulusçuluk tartışmasıyla birlikte egemenlik devlete ve hükümete değil de halka verilse bile, fiziksel güç ve şiddet kullanımının bünyede tutulması açısından durum değişmez.

⁴⁵ Sınırların bir devletin dinamik görünümü olduğunu belirten *Giddens*, geleneksel devletin, modern devletin aksine, sınırları açıkça çizilmiş bir toprak parçasına sahip olmadıklarını belirtir. Bkz. **Antony Giddens**, *The Nation-State and Violence*, Polity Press, Cambridge, 1987, s.49-53. Aynı şekilde *Göze*, Eski Yunan'ın sınır kavramına tamamen yabancı olduğunu ifade etmekte; Roma dönemi ve Orta Çağ'ın sınır telakkisinin, modern sınır görüşünden farklı olduğunu vurgulamakta ve sınırların belirli hatlar şeklinde tespitine gidilmesinin, 16. yüzyılda, coğrafya ve matematik bilimlerinde kaydedilen ilerleme ile siyasi düşüncede meydana gelen değişmeden kaynaklandığını belirtmektedir. **Ayferi Göze**, *Devletin Ülke Unsuru*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1959, s.15-17.

⁴⁶ **Giddens**, *The Nation-State and Violence*, s.116.

⁴⁷ Devletin temel özelliklerinin özet bir dökümü için bkz. **Andrew Heywood**, *Politics*, Palgrave, New York, 2002, s.87.